

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАГАЛЬНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ НА РЕЛІГІЙНОМУ ҐРУНТІ

У статті розкрито актуальні питання щодо особливостей загальної та індивідуальної профілактики злочинів, вчинених на релігійному ґрунті.

Ключові слова: релігія, профілактика, протидія, віросповідання.

I. Вступ

Питання протидії злочинності постає ще в Біблії: “Мій сину, як грішники будуть тебе намовляти, то з ними не згоджуйся ти! Якщо скажуть вони: ходи з нами, сину мій, не ходи ти дорогою з ними, спини ногу свою від їхньої стежки, бо біжать їхні ноги на зло” (Прип. 1: 10–19) [4].

“Кримінологічно важливою дія на причину залишається до того часу, поки викликане нею слідство матиме прояв у суспільному житті”. Ще Платон пропонував не забувати про те, що в боротьбі зі злочинністю необхідно думати про майбутнє, а не про минуле.

Як зазначає І. М. Даньшин, “сенса боротьби із злочинністю криється в усуненні негативних явищ у житті суспільства, з одного боку, і в розвитку й заохоченні позитивних явищ і процесів у ньому – з іншого”. Якщо такого двостороннього процесу в суспільному житті не відбувається, то злочинність матиме прояв у найнебезпечніших формах.

II. Постановка завдання.

Мета статті – проаналізувати зміст і значення деяких профілактичних заходів щодо вчинення злочинів на релігійному ґрунті.

III. Результати

Профілактикою злочинності є здійснення системи заходів, спрямованих на виявлення й усунення причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів. Профілактичні заходи можуть здійснюватися на всій території України або в окремому її регіоні, галузі народного господарства, на підприємстві, в установі, організації відносно групи людей (загальна профілактика) або конкретної особи (індивідуальна профілактика).

Головний акцент у загальній профілактиці злочинів у сфері віросповідання необхідно робити на заходах усунення соціально-економічних, політико-правових та інших детермінант злочинності у сфері віросповідання, забезпечення природної конкуренції релігійних організацій у задоволенні релігійних потреб суспільства як основи свободи віросповідання.

До заходів загальної профілактики злочинів у сфері віросповідання, на нашу дум-

ку, також належать: заохочення соціально корисної релігійної діяльності (зокрема, через уведення офіційних подяк та державних нагород лідерам релігійних організацій за благодійну діяльність та збереження міжконфесійного миру в окремому регіоні України); поширення міжнародних зв'язків релігійних організацій; інформування суспільства про негативну діяльність у сфері віросповідання та відповідальність за її вчинення; неухильне додержання Закону України “Про свободу совісті та релігійні організації” щодо реєстрації релігійних організацій; додержання принципів свободи віросповідання, зокрема недопустимості привілеїв чи обмежень за ознаками релігійних переконань, рівних прав людей на сповідування релігійних переконань, на відправлення релігійних культів і ритуальних обрядів, на ведення релігійної діяльності.

З метою удосконалення загальної профілактики злочинності у сфері віросповідання доцільне запровадження в межах кримінологічної експертизи проектів законодавчих актів спеціальної кримінологічно-релігієзнавчої експертизи для надання всебічної експертної оцінки проектам законів, які стосуються відносин, пов'язаних з релігією. Позиція кримінологів під час здійснення такої експертизи повинна спиратися на кримінологічний прогноз злочинності у сфері віросповідання, здійснений на підставі існуючих даних, і доповнюватися аналізом можливого впливу запропонованих змін у законодавстві на результати прогнозу.

На жаль, недооцінка кримінологічної ролі самої злочинності, властивості її до самодетермінації і зворотному впливу на суспільство, привела до ослаблення державного контролю за криміногенними процесами в суспільстві й розширеному відтворенню злочинності. Виникла необхідність в осмисленні реальності й формуванні більш реальних концепцій боротьби зі злочинністю. Тому взаємозв'язок соціальних процесів, у тому числі в кримінальній і некримінальній сферах, вимагає створення комплексного соціального механізму контролю за злочинністю. Цей соціальний механізм, складений із його

взаємодіючих елементів, повинен виконувати не тільки функції контролю і стримування злочинності, а й активно впливати на злочинність і злочинців.

У будь-якому суспільстві є дві перепони зростання злочинності, використовуючи які, держава здійснює свою антикримінальну діяльність: 1) соціальний прогрес, тобто економічний, науково-технічний та духовний розвиток країни; 2) цілеспрямована протидія злочинності, що традиційно називається боротьбою зі злочинністю.

Ефективна боротьба зі злочинністю можлива тільки з урахуванням її кримінологічної характеристики. Як будь-яка соціальна система, масове явище, злочинність має досить сталі параметри, які умовно можна розподілити на кількісні та якісні показники.

Індивідуальна профілактика злочинів на релігійному ґрунті неможлива без вивчення особливостей особи злочинця та причин, що спонукають особистість до вчинення злочину.

Вивчення особи злочинця передбачає дослідження психологічних механізмів протиправної поведінки, мотивацій різноманітних видів особистісних злочинів, ролі та співвідношення індивідуально-психологічних і соціально-культурних факторів у формуванні особистості злочинця та протиправної поведінки, впливу на нього стійких і ситуативних психічних станів.

Сучасна юридична психологія, передбачаючи неминучість визначення вчинення злочинів, заперечує наявність у правопорушників психологічних особливостей. Механізм злочинної поведінки розглядається як процес взаємодії несприятливої для суб'єкта соціальної ситуації та комплексу його психологічних властивостей. У загальній моделі особистості злочинця (О. Р. Ратінов) провідну роль надано дефектам правосвідомості, ціннісно-нормативних орієнтацій, специфіці структури мотиваційних конструктів і певним психологічним якостям (агресивність, імпульсивність, емоційна збудливість, низький рівень інтелектуального розвитку, наркотизація, алкоголізація тощо). Результати вивчення особистості злочинця використовують для розробки заходів психологічної корекції особистості правопорушників.

Загальна профілактика злочинів, що вчиняються на релігійному ґрунті, характеризується такою структурою: за суб'єктом (для кого запобіжна діяльність не є обов'язковою і для тих, для кого вона є основною), за об'єктом (заходи запобігання насильницьким злочинам), за характером завдання (виявлення й усунення детермінант злочинів), за організаційною формою, за ступенем правового врегулювання (заходи правового й неправового характеру).

Індивідуальна профілактика – це, насамперед, вплив на осіб, від яких можна очікувати

вчинення злочинів, на їх соціальне середовище. Цей вид діяльності являє собою цілеспрямовану роботу з конкретною людиною та її найближчим оточенням. Об'єктами такої профілактики є поведінка та тип життя яких свідчить про реальні можливості вчинення ними злочинів на релігійному ґрунті. Погляди, мотиви, система ціннісних орієнтацій особистості можуть стати підґрунтям для здійснення профілактичного впливу на неї лише у випадку, коли ці погляди, мотиви, орієнтації мали прояв у антисуспільній поведінці. Відповідно до механізму злочинної поведінки, індивідуальна профілактика повинна бути спрямована на особистість та її негативні риси, середовище, яке її формує, а також умови, обставини й ситуації, що сприяють чи полегшують вчинення кримінально караних діянь.

IV. Висновки

Таким чином, загальна й індивідуальна профілактика злочинної поведінки – це діяльність державних і недержавних органів, організацій та їх представників з виявлення осіб, від яких можна очікувати вчинення злочинів, і здійснення на них та оточуюче їх мікросередовище позитивного, корегуючого впливу. Заходи індивідуальної профілактики, що реалізуються стосовно особи, відіграють роль такого соціального інструменту, який призначений нейтралізувати чи усунути внутрішні негативні риси цієї особистості та її поведінки. Коли ж вплив спрямований на соціальне мікросередовище, то нейтралізуються або усуваються зовнішні негативні елементи матеріального й духовного порядку, які деформують особистість (несприятливі матеріальні й побутові умови життя індивідуума, негативні міжособистісні відносини тощо).

Прямі заходи впливу на особу можуть не дати позитивного результату у зв'язку з упреждением ставленням до суб'єкта профілактики. Тому необхідно впливати на особу через її духовних лідерів або осіб, які рекомендовані керівництвом релігійної організації для опіки над потенційним злочинцем.

Протидія злочинам, що вчиняються на релігійному ґрунті, можлива лише за наявності знань найважливіших аспектів традиційної православної віри. Це пов'язано з тим, що сектанти часто маскуються під християн або фрагментарно використовують атрибути християнського віровчення. Крім цього, кожна тоталітарна секта має свою специфіку в протиправних діях та прийомах приховування злочинів, що впливає з їх релігійних поглядів.

У виявленні та профілактиці діяльності релігійних сект правоохоронним органам не обійтись без спеціалістів, які мають досвід у питаннях виявлення деструктивних напрямків відповідної релігії за специфічними озна-

ками. Для виявлення та профілактики злочинів на релігійному ґрунті, для їх кваліфікації необхідне проведення релігієзнавчої експертизи. Задачі такої експертизи полягають в такому: встановлення ознак суспільної небезпеки в діях тоталітарних сект; встановлення мотивації, що характеризує суб'єктивний бік складу злочину, що є предметом доказування та має доказове значення в кримінальному процесі.

Чим менше ми знаємо про діяльність тоталітарних сект, тим вищий рівень латентності вчинюваних ними дій. Проблема прихованої злочинності давно турбує суспільство. Достатньо підстав вважати, що однією з причин високої латентності діянь, що вчиняються на релігійному ґрунті, є недостатня підготовка слідчих та оперативних груп до виявлення та встановлення релігійних мотивів злочинів, а також високий рівень конспірації сект, члени яких розуміють протиправність своїх дій та їх караність.

Підвищенню ефективності профілактичної роботи правоохоронних органів щодо спеціальної профілактики злочинів у сфері віросповідання сприятиме організація вивчення міжконфесійних конфліктів у регіонах України, проведення опитувань та анкетувань учасників конфліктів, розробка програм заходів щодо конфліктуючих конфесій, організація круглих столів, семінарів, кон-

ференцій за участю лідерів конфесій, їх представників та вчених-юристів, психологів, релігієзнавців.

Основою державної боротьби зі злочинністю є кримінальна політика, при цьому дотримання прав людини є однією з основних засад формування цієї політики.

Список використаної літератури

1. Бочелюк В. Й. Психологія злочинів, вчинених на релігійному ґрунті : навч. посіб. / В. Й. Бочелюк, Т. Є. Лоненко. – Запоріжжя : КПУ, 2011. – 328 с.
2. Севастьянова Т. Є. Соціально-правові підстави необхідності протидії злочинів, що вчиняються на релігійному ґрунті / Т. Є. Севастьянова // Актуальні проблеми розкриття та розслідування злочинів у сучасних умовах : Всеукраїнська наук.-практ. конфер., 30 жовтня 2009 р. – Запоріжжя : Юридичний ін-т ДДУВС, 2009. – Ч. 2. – С. 210–214.
3. Севастьянова Т. Є. Взаємодія держави та релігійних організацій у протидії злочинності в сфері віросповідання / Т. Є. Севастьянова // Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики : матер. Міжнар. наук.-практ. конфер. – Одеса, 2010. – Т. 1. – С. 275–278.
4. Український переклад І. Огієнка / Біблія Онлайн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bibleonline.ru/bible/uki/20/01/.

Стаття надійшла до редакції 15.10.2014.

Леоненко Т. Е. Некоторые аспекты общей и индивидуальной профилактики преступлений, совершенных на религиозной почве

В статье раскрываются актуальные вопросы, касающиеся особенностей общей и индивидуальной профилактики преступлений, совершенных на религиозной почве.

Ключевые слова: религия, профилактика, противодействие, вероисповедание.

Leonenko T. Some Aspects of the General and Individual Prevention of Crimes Committed on Religious Grounds

When crime prevention refers to the implementation of measures aimed at identifying and removing the causes and conditions that contribute to crime. Preventive measures can be implemented throughout Ukraine or in its region, sector of the economy, the enterprise, institution, organization, among groups (general prevention) or in respect of the person (individual prevention). The main emphasis in the overall crime prevention in the field of religion should be placed on corrective measures of socio-economic, political, legal and other determinants of crime in the sphere of religion, providing natural competition of religious organizations in meeting the religious needs of society as the basis of religious freedom.

Measures of general crime prevention in the field of religion, in our view, also include: promotion of socially religious activities (including through formal Thanks input and state awards for leaders of religious organizations and charities preserving interfaith peace in a particular region of Ukraine); distribution of International Relations of religious organizations; informing the public about the negative activities in the field of religion and responsibility for its execution; strict adherence to the Law of Ukraine "On Freedom of Conscience and Religious Organizations" on the registration of religious organizations.

Individual prevention – above all, the impact on individuals, which may be expected committing crimes in their social environment. This activity is targeted to a specific job man and his inner circle. The objects of such prevention is behavior and type of life which indicates the real possibility they commit crimes on religious grounds. The views motives, value orientations of the individual system can be to implement preventive effect on it only if these views, motivation, orientation was evident in antisocial behavior.

Key words: religion, prevention, fighting, worship.